

Voordrachten bij afscheid Gert Hekma van homo/lesbostudies UvA, 2017

I

Mosse Lezing 2017, Gert Hekma

Vijftig jaar homo-acceptatie uit de kast. Van onbereikbaar ideaal tot ontoereikend perspectief

20 september 2017, Theater van het Woord, Openbare Bibliotheek Amsterdam
blz 2-13

II

Toespraak emeritus professor Bram de Swaan tot Gert Hekma

Bij Gert's afscheid van de afdeling Sociologie aan de Universiteit van Amsterdam
30 juni 2017, UvA, Roeterseiland, Foyer B.06
blz 14-16

III

Afscheidsworden Gert Hekma tot collegae en studenten sociologie

Bij Gert's afscheid van de afdeling Sociologie aan de Universiteit van Amsterdam
30 juni 2017, UvA, Roeterseiland, Foyer B.06
blz 17-20

I

Gert Hekma: Mosse Lezing 2017, in "Theater van het Woord", 20 september 2017

"Vijftig jaar homo-acceptatie uit de kast. Van onbereikbaar ideaal tot ontoereikend perspectief"

Ik zal vandaag spreken over de geschiedenis **niet** van het homoseksueel uit de kast komen, maar over de geschiedenis van homo-acceptatie, een wat abstractere term. Hiermee bedoel ik, kort gezegd, wat homo-acceptatie betekent voor seksueel burgerschap. Dit begrip slaat op vrijheid van seksueel handelen, spreken en relaties. Aan homo-acceptatie is veel veranderd in de halve eeuw van massaal uit de kast komen. Er is wel sprake van homo's als 'victorious minority'.

Maar ondanks alle vooruitgang resoneert in mijn hoofd nog steeds de opmerking van Gerrit Komrij in zijn Mosse Lezing uit 2008: 'weten we wel wat homo-acceptatie is?' Waar hebben we het over?! Om die vraag te beantwoorden eerst een korte terugblik hoe openlijk homo-zijn van onbereikbaar acceptatie-ideaal tot morele plicht heeft kunnen worden.

Daarna zal ik op de uitkomst, onze hedendaagse acceptatie, ingaan en me afvragen of die een toereikend perspectief biedt. En opgelet: liever dan het LHBT-dieventaaltje gebruik ik de oudere en uiterst inclusieve woorden homo, lesbo en homoseksualiteit, de belangrijkste historische termen voor wie het houdt met geslachtgenoten.

Ik wil eerst mijn kijk op homoseksualiteit aanduiden. Het is in de eerste plaats meer een sociodynamisch dan biodynamisch gegeven; meer een resultaat van culturele vormgeving dan een natuurlijke geaardheid. Zo is het woord 'homoseksueel' in 1868 bedacht; 'uitgedokterd' als een militant denkbeeld. Sindsdien weten we dat met 'Andere Namen, Andere Mannen' komen, om de titel van mijn scriptie te citeren.

De vroege episode van seksueel burgerschap is een treffend voorbeeld bij mijn sociodynamische plaatsbepaling van homoseksualiteit als een verschijnsel met vele bronnen, vormen en toepassingen waarvoor geschiedenis en samenleving wisselende begrippen en betekenissen hebben gevonden zoals pederast, sodomiet, pervert, urning, homo, lesbo, flikker, pot, seksuele minderheid en tegenwoordig LHBT met haar santekraam van identiteiten.

Al die woorden kennen dus verschillende, tegenovergestelde gevoelswaarden, omdat, zoals Gloria Wekker in haar Mosse lezing van 2009 toelichtte: een Surinaamse, Marokkaanse of witte homo is steeds een ander door diversiteit in cultuur en kleur. En óók door een verschil in homoseksuele manieren zoals manueel, oraal, anaal, actief of passief gedrag, BDSM, fetisjisme, aantal partners of andere variaties. Ik signaleer in mijn lievelingsboek *ABC van perversies* tientallen vormen. Waar minister Jet Bussemaker in h  r Mosse-lezing een lans brak voor onderwijs over seksuele diversiteit: prima; maar wat een treurnis dat het parlement die voorzet heeft afgekapt tot de armzalige vier van LHBT. Een inclusief kwartet dat meer weglaat dan het binnenlaat.

Seks is niet alleen een lichamelijke daad: daarbij komen vriendschap, drift, kunst, kleding, les geven, cruisen in de stad, liefde, de ars erotica. Gelet op culturele flexibiliteit van homoseksualiteit ben ik niet van rituele clichés zoals plichtmatig elkaar kleur bekennen of integendeel het zwijgen opleggen; zie ik liever exclusieve dan inclusieve ‘sex and gender performances’, met een knipoog naar pioniers als Markies de Sade, Jim Holmes, John Gagnon, Michel Foucault; en vergaat me de lust bij verheerlijking van homotrots. Na eeuwenlange verkettering van homo’s, nu een viering van homo-acceptatie waaruit intussen de seks naar het verdomhoekje verdween.

Wat betreft visies op seksualiteit, Simone van Saarloos riep vorig jaar in haar Mosse-lezing liefhebbers van erotiek op er meer mee te doen; door middel van seks het mooiste uit jezelf en elkaar te halen; homo, hetero, bi, allemaal. Prima!

Gloria Wekker stelde dan weer de ‘witte’ dwang om te praten over seks tegenover het Surinaamse ‘moeder heeft ogen om te zien’, het ‘waarover je niet kan spreken, daarover moet je zwijgen’. Wel, mij niet gezien! Ik wil liefst seks en acceptatie beoefenen en bespreken want stilzwijgen en wegkijken is tijdverspilling. Surinamers kennen evenals witte Nederlanders de roddels en scheldwoorden rond homoseksualiteit die we liever niet horen. ‘Spreken moet, want zwijgen past ons niet.’ De vraag is niet *of* we seks bespreken, maar *hoe*: poëtisch, religieus, academisch, persoonlijk, met de zweep der liefde?

Als serieus acceptatiethema is seks onderbelicht in onze wereld die denkt tolerant en positief te zijn. Dat betwijfel ik en daarom stel ik die vraag over acceptatie en homo/seksualiteit.

Een halve eeuw homogeschiedenis

De geschiedenis van homo-acceptatie is onderhand wel bekend. Voor de seksuele revolutie en voordat homo’s en lesbo’s massaal uit de kast kwamen, bestond geen ruimte voor hun seksueel

burgerschap; alleen in afwijzende zin. Volgens de kerken was hun seksuele voorkeur *een zonde* en volgens katholicisme en veel moslims is homoseks nog steeds 'goed verkeerd'.

Ten tweede was homoseksualiteit *een misdrijf*. Nederland had tot 1971 een artikel 248bis in de strafwet dat ontucht tussen volwassenen en minderjarigen van hetzelfde geslacht strafbaar stelde en daarbij was de leeftijdsgrens 21 jaar; voor hetero's was en bleef die 16 jaar.

Ten derde was het *een ziekte*. Een belangrijke doorbraak maakte psychiater Wijnand Sengers met zijn voorlichtingsboek *Gewoon hetzelfde?* (1968) en zijn proefschrift *Homoseksualiteit als klacht* (1969). Literatuuronderzoek had hem ervan overtuigd dat geen homo 'genezen' was van zijn voorkeur, dat 'therapie' tijd nam, kostbaar was en weinig resultaat opleverde en dat homo's zichzelf niet ziek voelden. Ze konden beter naar een homokroeg of COC gaan voor zelfaanvaarding.

Rond 1970 kwam een eind aan het idee van homoseksualiteit als zonde, misdrijf en ziekte. Vòòr die tijd moesten Nederlanders niks van homo's hebben. Daarna kwamen homo's massaal uit de kast zoals Blaman, Reve, Premsele, Burnier, Hanlo en Albert Mol. Het verdwijnen van negatieve ideeën legde een enorme wereld open voor homocultuur en activisme die flikkers en potten gretig gebruikten.

Een vrouwelijke ziel in een mannelijk lichaam, en omgekeerd

Een cruciale verandering in het acceptatieproces betrof het idee wat een homo of lesbo nu eigenlijk was. Sinds 1850 werden ze gezien als gender én seksueel geïnverteerd. Als gender hadden homo's een vrouwenziel in een mannenlichaam, lesbo's omgekeerd een mannenziel in een vrouwenlichaam. Hun toestand werd als aangeboren abnormaliteit gezien waarvoor nieuwe woorden als homoseksueel en nieuwe theorieën kwamen. Seks zochten homomannen bij 'normale' mannen en lesbo's bij 'normale' vrouwen, dus bij hetero's. Vaak sekswerk voor de gelegenheid. Prostitutie kwam veel voor. Homo's hadden seks met *tules*, schandknappen of hoerenjongens. Het principe van seks was toen dat tegengestelden elkaar begeerden, een man een vrouw en omgekeerd, zoals met elektriciteit tegenpolen vonken doen overslaan. Seksuele ongelijkheid was de norm voor seks en dat gold ook voor homo's: ze vielen op hetero's.

De broodnodige ongelijkheid kon ook in iets anders liggen, zoals ras, klasse, cultuur, macht of leeftijd. Dat laatste, leeftijd, kwam veel voor. Zo dacht de Franse homofilosoof Georges Hérelle in 1900 dat alle homomannen pederasten waren; een voorkeur voor pubers hadden. Magnus Hirschfeld, oprichter van de Duitse homobeweging in 1897, meldde in 1914 dat bijna de helft van de homomannen die hij interviewde op adolescenten viel.

Vanuit ons perspectief lijkt het vanzelfsprekend dat men indertijd homoseksualiteit met prostitutie vergeleek en afkeurde dat homo's het met hetero's deden en butches met femmes, maar voor

nichten uit die tijd was het onvoorstelbaar dat homo's het nu met homo's doen, gelijken met gelijken, en lesbo's met lesbo's. Dat noemden potten indertijd hout op hout, dat werkte niet.

Het is een ware omslag geweest dat seks niet meer tussen ongelijken gedacht werd maar sinds de jaren zestig juist tussen gelijken. Gay met gay, lesbo met lesbo. Kritiek op politieke ongelijkheid in socialisme en feminisme vertaalden homo's en feministen in verzet tegen ongelijkheid in seksuele en genderrelaties. Aan gelijkheid worden steeds hogere eisen gesteld en ongelijkheid is nauwelijks meer geaccepteerd.

Ten onrechte mijns inziens, want bij veel voorkeuren zoals BDSM zit geilheid in zo'n verschil. De herontwikkeling van ongelijke naar gelijke relaties vormt een belangrijke verklaring voor de ondergang van ideeën van zonde, ziekte en misdrijf én voor de opkomst van een beweging van homo's voor homo's met alles erop en eraan: coming out, gay pride, een levendige subcultuur met een breed draagvlak zoals op internet.

Seksuele gelijkheid werd de norm, een omwenteling die grote delen van de wereld nog altijd met stomheid slaat. Homo-acceptatie werd van een onbereikbaar ideaal een perspectief binnen handbereik, van een verre droom een draadje werkelijkheid. In hoeverre we er gebruik van maken staat te bezien.

Groeiende acceptatie?

Van eind jaren zestig tot 2001 duurde het dik dertig jaar, voordat sociale aanvaarding uit de kast kwam tot en met openstelling van het huwelijk voor paren van hetzelfde geslacht. In de tussentijd zijn steeds kleine stapjes voor acceptatie van homo's en lesbo's bijgeploeterd. U kunt ze waarschijnlijk zo opdreunen. Desondanks vroeg Komrij zich in zijn Mosse-lezing van 2008 af, dus ruim na inburgering van het homohuwelijk, of Nederlanders wel weten wat acceptatie is en, wil ik toevoegen, benul hebben van homoseksualiteit. Mij dunkt dat die vraag aan hetero's en homo's gesteld werd: accepteren anderen ons, accepteren we onszelf, weten we waar homoseksualiteit voor staat? Is het homohuwelijk een vorm van acceptatie; of het meedoen van hetero's aan de Amsterdam Pride?

Mosse-lezingen zijn er om de confrontatie met homothema's aan te scherpen. Zo hoorden we van sprekers als Hafid Bouazza en Mohammed Benzakour, vrij gezegd, dat Nederlandse Marokkanen nog wel een zetje konden gebruiken om tot homo-acceptatie te komen. Dolly Bellefleur behandelde de acceptatie van transformatie-artiesten. Maaïke Meijer hekelde het doodzwijgen van lesbische vrouwen in vergelijking met het doodknuffelen van homomannen. Zo wees Gloria Wekker op

etnische minderheden die nog onvoldoende ruimte in de homowereld krijgen. Bas Heijne, Stephan Sanders en Ted van Lieshout voorspelden meer van de inmiddels bekende acceptatie zonder zich illusies te maken over de inhoud. Marian Sax en Hedy d'Ancona betoogden onverstoobar dat zolang het acceptatieproject onaf is, springlevend activisme nodig blijft. Simone van Saarloos wees op de onderbelichting van fluiditeit, bisexualiteit en polyamorie. Mosse lezingen hebben dus vooral vragen opgeleverd over reikwijdte en diepgang van homo-acceptatie in Nederland. Met als hamvraag: wat denkt u daarvan, wat vinden wij ervan?

In de jaren 70 waren Paarse September en Rooie Flikkers jonge honden. Ze wilden 'alles' en wel meteen, van woeste geile vrije seks, een Lesbian Nation, een flikkerfront tot aandacht voor homo-onderwerpen in onderwijs en onderzoek. Ze wilden een permanente homorevolte, de hetero-puin hoop wegvagen en een homocultuur opbouwen met clubs, demonstraties, blaadjes, theater, feesten, filmfestivals, erotische overvloed en veel jurkjes. Zie de expo op de derde verdieping. Ze kwamen op het spoor van homoliteratuur die zó wilde zijn.

Ik leerde het werk kennen van de markies de Sade, Karl Heinrich Ulrichs, Hirschfeld, Jacob Israël de Haan. Zo'n boek was een bloem, soms een bom. Er kwamen homostudieboeken die hun tijd vooruit waren. Lezen, schrijven en discussie over homo-acceptatie werd voor mij een basisbehoefte, hobby en beroep. Tegenwoordig verschijnen er meer boeken dan mijn gezonde lichaam aankan. Het ging eerst om misschien één per maand, van Michel Foucault, Guy Hocquenghem, René Schérer, Jeffrey Weeks, George Mosse, Lilian Faderman, Monique Wittig, Rob Tielman, Myriam Everard. Wat voel ik een heimwee naar die tijd toen alles wat uitkwam over homoseksualiteit een gebeurtenis was en een bres sloeg in de onkunde, ja onschuld die in Nederland normaal was! Helaas, die rillingen lopen niet meer over mijn rug en steeds meer boeken over homoseks bezorgen me steeds minder kippenvel.

Ik wil die ervaring van sociale verandering doornemen om te zien waar acceptatie een ontoereikend perspectief is gebleven aan de hand van drie hoofdthema's van homo-acceptatie: relatie-rechten, gender gedrag en vooral seksuele praktijken, kortom het menu van seksueel burgerschap. Niet toevallig persoonlijke interesses. Ik keer tenslotte terug naar de homocultuur waar Komrij zo aan hechtte en hoop dan de vraag over acceptatie van homoseksualiteit te beantwoorden.

Geen van de thema's van relatie, gender en seks is specifiek voor homo's en lesbo's; maar ze zijn meestal veel relevanter voor hen dan voor een heteropubliek van Henk en Ingrid, van Ab Normaal. Die profiteren op veel gebieden van heteronormen die nog lang niet zijn verdwenen.

Relaties

Bij het eerste thema van homo-acceptatie, over relatie-rechten, kunnen we niet heen om de openstelling van huwelijk en gezin. Het lijkt zo mooi dat naast hetero's ook homo's en lesbo's met elkaar kunnen trouwen. *Kna!!* om te spreken met couturier Max Heymans, vandaag precies 20 jaar geleden overleden. Het lijkt een vooruitgang dat gedacht wordt aan meervoudig ouderschap (dat elk kind meer dan twee ouders kan hebben) of aan veranderingen in het erfrecht ten gunste van ongehuwden - hoewel CDA en Christen Unie in een nieuw kabinet roet in het eten kunnen gooien. Het huwelijk is overigens nog steeds slechts voor twee personen bestemd met uitsluiting van ieder ander, de minst inclusieve relatievorm die we kennen. Lang niet iedere gehuwde wordt gelukkig van een enkele partner. Sommigen hebben liever één voor de liefde en een ander voor in bed, ze willen meer omdat ze kozen voor een poly- of biseksuele leefstijl. Of denk aan het oude COC-ideaal van individualisering, uit opportunisme opgegeven. Denk dwars en heb lak aan 't huwelijk, zeiden D'Ancona en Sax voor mij. Vergeet monogame en hetero-coïtale normen. Vergeet de seksedichotomie. Geen twee, drie of vier genders, maar nul. Zeker, het huwelijk is mee-gemoderniseerd, maar niet weg-gemoderniseerd. Kom op! Nederland was het eerste land dat het huwelijk openstelde voor paren van dezelfde gender, laat het nu het eerste land zijn dat het huwelijk afschaft!

Dan de openstelling van het gezin. Waarom is adoptie nog altijd alleen mogelijk van minderjarigen en niet van meerderjarigen? Veel homo's en lesbo's hebben een nauwe levensband met een jongere of oudere volwassene, die ze behoorlijk willen regelen. De regering wil steeds verbinden en hier is het een levensverrijking net als met meerpersoonsrelaties. Homo's hebben traditioneel een losse band met familie mede omdat er vaak geen kinderen zijn. Adoptie van volwassenen levert een sterkere binding op niet alleen tussen personen maar ook tussen generaties. Het kan traditionele familiestructuren aanvullen en nieuwe creëren. Homo's en lesbo's zijn nog te vaak de dupe van het familierecht - het woord alleen al!

En daarbuiten: openstelling van het gezin is gebaat bij hogere eisen aan de ouderlijke macht. Ik ben nooit cijfers tegengekomen hoe vaak kinderen aan de ouderlijke macht zijn onttrokken vanwege homonegativiteit achter de voordeur. Het verbaast dat je nooit eens leest van een aanklacht tegen ouders die hun gezag misbruiken om hun kinderen op het heteropad te dwingen.

Gender

Naast acceptatie van meer relatievormen speelt acceptatie van gender variatie. Onze kijk op gender, dat is het scala van mannelijke en vrouwelijke gedragingen, gevoelens, relaties en manieren, van cis, trans en alles eromheen. Het heeft vanouds de kijk op homoseksuelen bepaald – zoals het

idee van die vrouwenziel in dat mannenlichaam of over homomannen die mietjes zijn. Er valt nog veel te doen aan gender vooroordelen binnen de homowereld zelf die aan de mannenkant vaak zweert bij actief of passief, mannelijk of vrouwelijk, top of bottom, mietje of macho, en termen als 'straight acting gay', 'gender conform'. Kennelijk opwindend voor velen, maar hoe kóm je erbij?! Alleen goed voor een slappe lach! Wat mij betreft voorspelbare gemeenplaatsen zonder oog voor andere manieren, alsof alleen een imitatie van de coïtus, penetratie, telt als echte seks. Grappig genoeg waren homo's zoals Ulrichs en Hirschfeld een dikke eeuw geleden er juist heilig van overtuigd dat homomannen vrouwelijk waren en dat anale seks onder hen zelden voorkwam. Nu is het omgekeerd. Weer een voorbeeld hoe ideeën over homo-zijn in een eeuw grondig veranderden.

Meer acceptatie voor transgenders, interseksuelen en gendervariatie, graag! Maar ik betwijfel of de homobeweging de aangewezen plaats voor trans- en interseksueel activisme is. Zei Maxim Februari niet, ook een Mosse-spreker, in de NRC: 'Trans-zijn is een kwestie van identiteit. Niet van seksualiteit.' Vele transen denken er net zo over, alsof seks hen vreemd is. Is niet het doel van de homobeweging seksueel burgerschap, dus acceptatie van vrijheid van spreken, praktijken en relaties voor allen die zich als homo en lesbo profileren? Liever solidariteit met groepen als feministen, transen, interseksuelen dan met de mond inclusiviteit en diversiteit belijden en hun seksueel burgerschap negeren.

Cruisen

En dan, acceptatie van erotische expressie. Tegenwoordig houd ik niet zo van blikken die ik toegeworpen krijg op straat. Vaak misprijzend, zelden uitnodigend. Mijn stille droom dat een praatje maken en wat flirten tot de mogelijkheden behoort, lijkt eerder een risico dan een optie. In het verleden gebeurde versieren en seksen in het openbaar. In kerken, urinoirs, parken, de rosse buurt of op de Leidsestraat, onze Boulevard de Vaseline, voor etalages, in bioscopen, in elke situatie waar vreemden elkaar ontmoetten. Plekken waar jonge mannen, bouwvakkers, soldaten, matrozen, mannen met geen cent te makken en nichten zelf uitzwermden om kansen te beproeven. Vroeger was er 'seksueel grensverkeer' tussen homo en hetero, vertelde ik eerder. Zelfs toen Amsterdam rond 1970 tippte aan zijn hoogtepunt als 'gay capital' bestond het oude systeem van straatleven en pisbakken voor nichten en tules naast een nieuw en levendig stelsel van bars, dancings en sauna's voor homo's.

Nu is het oude systeem met dat grensverkeer tussen homo en hetero onvoorstelbaar geworden, hoor ik van studenten. Ze zijn elkaars buitenland geworden. Publieke situaties van erotische interactie tussen ongelijken zijn verdrongen door andere die 'veilig' zijn: in bars, donkere kamers,

slaapkamers. Homocontacten zijn van buiten naar binnen weggemoffeld, het is een eigen script geworden, er is een eigen wereld ontstaan. Homoseks wàs vies en vunzig, maar is nu een privézaak en wat achter gesloten deuren gebeurt in die private wereld, is voor buitenstaanders net zo smerig gebleven. Hetero's accepteren de man die zó is, totdat hij hen een aanzoek doet. 'Blijf uit mijn buurt, met je handen van mij af!', is de gangbare, ook wel weer koddige afweerreactie tegen angstbeelden van wat gebeuren kan van anale seks tot geweld. Dingen overigens waarvoor homo's eerder dan hetero's beducht moeten zijn. Niet voor niks kleden homo's en lesbo's zich minder uitdagend dan ze zouden willen om de gevaren die ze vrezen uit de weg te gaan. Het is acceptatie van seksuele signalen op voorwaarde van gepaste afstand. Angst voor flamboyante nichten leeft bij heteromannen die minder hun mannetje staan dan zij zelf wel denken.

HOPs

Gedoe over publiek cruisen duidt op de grenzen aan de groei van acceptatie. Recent probeerde D66 burgemeester Pieter Smit van gemeente Oldambt een homo-ontmoetingsplaats, HOP genoemd, onmogelijk te maken met hekken en toen dat niet lukte door MBO-stagiaires in te zetten. 'We zien liever paddenstoelen dan cruisers', zei hij. Het is maar één voorbeeld van de stille strijd om homoplekken overal in het land waar de ene partij opkomt voor cruisen en de andere partij morele grenzen wil vastleggen. Het lijkt mij iets voor diversiteitsonderwijs in de praktijk. Mensen als Anthony Matthijssen van Platform Keelbos verdienen alle steun bij hun stoïcijnse inzet voor acceptatie van bijna 300 van die plekken in Nederland.

Vaak vragen hetero's waarom speciale plekken voor homo's nodig zijn. Nou gewoon, omdat we er zuinig op moeten zijn in een wereld die gebaseerd is op heteronormen voor ruimtegebruik en eerbaarheid! Een spanning die ook opspeelt bij Gay Prides die steeds meer Straight Prides worden, homo-acceptatie niet meer verketteren, maar vieren en veinzen waar je bij staat.

Publieke homocultuur

Sinds we dating apps hebben voor seksueel zoekgedrag op internet maken homo's minder gebruik van ontmoetingsplaatsen buitenshuis. Overal verdwijnen zulke plekken in rap tempo. Boekhandels Intermale en Vrolijk zijn definitief gesloten, het homohoekje bij de American Discount bestaat niet meer, wie herinnert zich de Oscar Wilde zaak op het Spui, de homoplank bij Van Gennep? Het COC had dans- en leerfeesten, voor SM potten de Wild Side. Waar zijn de beide Thermos sauna's gebleven? Er waren mekka's als D.O.K., Schakel, Argos, Cockring, Well's Fargo, It en Roxy, Vive-la-Vie, allemaal verdwenen. Wat is er voor in de plaats gekomen? Minder dan er was, zoveel is zeker. Amsterdam heeft meer bezoekers en minder homovoorzieningen.

We hebben een steviger identiteit maar minder gelegenheid voor seksuele expressie buitenshuis. We maken ons drukker om de drukte op straat dan om het verdwijnen van een openbare homocultuur. Het lijkt of homo's en lesbo's zich meer zorgen maken over wie ze zijn en minder met wat ze waar doen; dat ze om Michel Foucault te parafraseren zich liever overgeven aan professionals en identiteitsmakelaars dan aan nieuwe kinky mogelijkheden. Eerst eisten homo's en lesbo's ruimte en zichtbaarheid op die er steeds minder zijn. Ze maken zich onzichtbaar op straat en mijden homokroegen. Cafés als Monico, Xantippe, Groningen, Blonde Saar waar potten nog gewoon zopen, foetsie. Alleen 't Mandje en Saarein houden stand. Met hun bars verdwijnen homo's en lesbo's geleidelijk uit het straatleven. Als er een leerfeest was, zag je leermannen in hun fetisj kleren en met blote konten in de stad. In de jaren 90 op Koninginnedag hadden skinheads ongegeneerd seks en pisten over elkaar aan de Amstel, een voorbije tijd. Waar die seksuele wildheid voortleeft, is op internet bij Tumblr met meer perversies dan ik ken. Alle specialisaties vinden hun plek in het virtuele maar dringt dat nog door in het ware leven? Misschien in Berlijn, maar nauwelijks in een geremder wordend Amsterdam met z'n torenhoge acceptatie en ophemeling van homoseksualiteit. Mannenliefde wordt omarmd maar niet de seks, en uitspattingen onder de zon of op het botencorso, ho maar!

De oude perversies

Ik zie een hardnekkig probleem met acceptatie van seksualiteit. In 2009 schreef ik mijn *ABC van perversies*, een boek over seksuele variaties voorbij LHBT die veelvuldig voorkomen in de homowereld maar uitgesloten blijven uit die afkortingenspaghetti. De bekendste vergeten hoofdstukken zijn BDSM, fetisjisme, voyeurisme, pisseks of 'beruchte' zoals pedofilie, bestialiteit en scat. Iedereen heeft eigen bijzondere individuele voorkeuren en fetisjen. Die variaties maken voorlopig geen schijn van kans op een plaats in de acceptatiesoep.

Best bevreemdend, want meer mensen zijn verslingerd aan BDSM dan aan homoseksualiteit, zo'n 10% tegen 7%. Het blijkt ook uit het succes van boek en film *Fifty Shades of Grey*, hoewel niet geliefd bij mijn vriendinnen, populair bij miljoenen vrouwen. Fetisjisten zijn er evenveel als homoseksuelen volgens het Rutgers Kenniscentrum, maar vanwege gebrek aan zelfaanvaarding vast meer. Er zijn masturbanten, sekswerkers en hun klanten, vrouwen die meer houden van clitorale dan coïtale stimulatie.

Het is mij een raadsel waarom de homobeweging de variaties niet omarmt: meer mensen, meer thema's. Zoals ik zeg in genoemd boek: perversies zijn ideaal om te denken over seks want ze stellen essentiële kwesties aan de orde zoals wat instemming is, het onderscheid van slaaf en meester, pijn en plezier, object en subject, wat seksueel verlangen, acceptatie van seks is. Over die variaties leven

vooroordelen sterker dan over homoseksualiteit, ooit zelf een schoolvoorbeeld van perversie. Mensen schamen zich vaak diep voor zulke voorkeuren, ze durven het niet te doen en er niet over te praten. Net als bij homoseksualiteit allemaal redenen dat ze niet trots maar eerder beschaamd zijn over hun seksuele voorkeur.

Zo'n 35 jaar geleden wilde het COC integratie van pedofilie in de Wet Gelijke Behandeling, nu onmogelijk. Wat is het antwoord van het COC op de vraag over de grote gaten in LHBT burgerschap: dat een activistenclub om een plek moet komen vragen en wat te bieden moet hebben. Daar horen de klassieke perversies niet bij. Makkelijk maar verstoken van strategisch inzicht. Een columnist van de laatste *Zij aan Zij* bespreekt die LHBT-lijst en wil het niet over seksuele minderheden hebben want die term stinkt te veel naar seks. Het is warempel of de tijden van de homofiel uit de jaren vijftig herleven, toen dat woord verzonnen werd om het seksuele aspect in homoseksualiteit te verdoezelen. Het toont hoe lastig homoseks in eigen kring ligt. Toch zijn de meeste mannen homo om de seks, niet om de identiteit. Ik denk dat het met lesbo's niet heel anders ligt.

Het COC wil nu de term LHBTI alweer vervangen door Seksuele Oriëntatie en Gender Identiteit en Gender Expressie en Geslachtskenmerken. Eén keer seks en drie keer gender. Drie keer niks lijkt me. En alsof seksuele oriëntatie niet tot seksuele expressie leidt.

Homo-zijn blijft een lege huls zolang inhoud ontbreekt. Er is op enkele uitzonderingen na vrijheid van meningsuiting en seksueel handelen in Nederland. Ik kan het niet genoeg herhalen: *sprek het uit, leef het uit*. Met seksuele variaties is net zo min iets mis als met homoseksualiteit zolang niets wordt afgedwongen tegen iemands wil of onmacht. Ze zijn ethisch net zo goed of fout als heteroseksuele en hoeven niet eens tot expressie te leiden. Jongeren komen steeds vroeger uit een kast en weten wat ze willen met de seks.

Laat de homobeweging ruimdenkender worden, en smaken die ze nu uitsluit, toelaten tot discussies over seksueel burgerschap en seksuele opvoeding. Het idee leeft dat als je les geeft over perversies je die daarmee sanctioneert. Onzin: het gaat om levenskennis.

Angst voor seks is typisch voor een land dat zich seksueel tolerant noemt en het helemaal niet is. Ik leerde buitenlandse studenten deconditioneren en hielp hen ontdekken dat hun tolerante plaatje misplaatst is.

Terwijl de acceptatie stagneert blijft de trammelant doorgaan. Er is gedoe over familierechten, gender, publieke seks en HOPs, perversies, bars die verdwijnen. Over jonge homo's en lesbo's die vele jaren bezig zijn om uit een kast te komen waar hetero's nooit inzitten. Homo's en lesbo's

hebben meer psychische problemen dan andere Nederlanders. Er is geweld tegen homo's en lesbo's van alle kleuren om hun voorkeuren - wat hetero's niet vaak overkomt. Rumor rond potenrammerij leidt zelden tot een rechtszaak. Sekswork en sekstoerisme blijven gedoodverfd als vrouwenmisbruik en vrouwenhandel. Kortom, wat voor acceptatie willen we eigenlijk?

Politieke acceptatie en culturele vormgeving

Ik zie twee perspectieven op homo-acceptatie botsen: enerzijds zoals veel mensen en het COC die promoten, een emancipatiestrijd voor politieke gelijkheid, inclusiviteit, diversiteit, kunnen zijn wie je bent. Out and proud. Belangrijk. Maar niet zodra het uitloopt op normalisering, gemeenplaatsen, aanpassing, culturele leegte. Dan wordt acceptatie een ontoereikend perspectief, een rafelig vaandel. Zó'n engagement met homo-acceptatie is geen engagement met homocultuur, het homobestaan van alle dag. Dat laat zich niet reduceren tot normalisering. Aanpassen, aanpappen? Bah! Liever revolte, afwijken, anders leven.

Homo-acceptatie die draait om gelijkwaardigheid, liever nog volwaardigheid, ja! Normaal doen om maar gelijk te zijn, nee! Het wordt er niks beter op als homojongeren zeggen 'straight acting gays' te zijn of gewoon normaal lesbisch. Zich uit vrije keus of onvermogen schikken naar heteronormen, zich onderwerpen aan wat Etienne de la Boétie eens 'vrijwillige slavernij' noemde en George Mosse 'respectabiliteit' en 'normaliteit', kwesties uit de weg gaan die we net bespraken: diè homo-acceptatie mag van mij een voetnoot in de homogeschiedenis blijven.

Mijn litanie over de verwording van een onbereikbaar ideaal tot een ontoereikend perspectief luid ik uit met een opbeurender geluid. Van een nieuwe werkelijkheid die de oude inhaalt en eraan voorbijgaat. Rooie Flikkers, homologen en allerlei creatieve aanloop in m'n leven verschaften mij de veerkracht waarvoor ik dankbaar blijf. Acceptatie van erotisch plezier, een seksuele cultuur die níet tot op het bot hetero, coïtaal en monogaam aangetast is, vraagt om permanente revolte, níet permanente aanpassing.

Normaliteit is er niet om te accepteren, ze is er om te provoceren.

De Rooie Flikkers zongen *"de hetero's komen binnen in brood verborgen, ze wonen onder de vloeren, leggen stenen in je bed en richten op je lul een straal: o mensen is dit niet een naar verhaal?"*

We hadden van huis uit geen homovriendelijke opvoeding meegekregen en zaten met een heteronormatieve opgescheept. Zo beginnen hele generaties homo's, ondanks tolerantie, vanwege die achterstand als tweederangs burgers, onzeker van hun gelijkwaardigheid, onwetend van het beste aan homocultuur. Er is veel bij te spijkeren: zelfaanvaarding door kunst en kunde van

homoleven, de draden vinden van de homogeschiedenis die verleden, heden en toekomst verbinden, waarnaar de jonge Komrij snakke.

Aan zowel de acceptatie als de kunst van homoseksualiteit hebben de Rooie Flikkers een radicale draai gegeven. Markies de Sade, Dada, Situationisten, Fluxus, Provo, feminisme, flirten met jurken en jongeren; underground en improvisatie boden inspiratie. Brandhout waren daarentegen patriarchaat, christenhond, status quo en politiek correct gezever. Lang geleden gaf Sade aan dat het opruimen van oude vormen tot nieuwe vormen leidt, met nieuwe mensen en wensen.

Ben je beter af met homo-acceptatie door aanpassen en normaal doen of integendeel door rebellie en herontwikkeling van een heteronormatieve cultuur? Voor Rooie Flikkers en studenten geen vraag. Zij zochten geen acceptatie door aanpassing aan de status quo, geen gelijkheid, maar verschil, nieuwe vormen van activisme, herijking met kunst en kennis van homocultuur. Niet omdat die beter is, maar een basisbehoefte en verrijking.

Ik denk aan eenlingen als Gerrit Komrij, Johan Goossens, queerlogger Ad Schuring, levend kunstwerk Fabiola, een duo als Yo de Bo en Andrea van Pol of Ton of Holland en Dennis Koot en complete entourages als Club Church, Trut, Saareins Amsterdamse Damesscene, Secret Garden, de Noord-Nederlandse Kanjerclub, Sex on Sunday, het geheime Genootschap der Tegennatuurlijke Letteren, Queering the Collections. En jullie kennen er vast meer.

De vraag is niet of je homo bent, maar wàt voor homo, wat je mààkt van homoleven. Dàn doet de kunst van flikker-woorden, pot-woorden, queer-woorden z'n intrede. *L'Art des Homosexualités*, waaraan juist dat andere acceptatieperspectief geen woord vuil maakt.

Met hun homo-geëxperimenteer zetten de Rooie Flikkers de bestaande toestand op z'n kop, overschreden ze alledaagse acceptatie met onalledaagse provocatie, om vrijheid te vieren en homocultuur de sporen te geven.

Homo-acceptatie, 'n onbereikbaar ideaal, 'n ontoereikend perspectief? Inderdaad! Mensen hebben niet genoeg aan acceptatie, ze hebben ook cultuur nodig, seksuele vrijmoedigheid. Daar wordt 'n mens pas gelukkig van. Mijn ijkpunt ligt bij engagement met homocultuur. Homo-acceptatie is zilver, homocultuur is goud. Een goudmijn voor de geest.

Homo- en lesbische studies leverden me naast kennis dromen op en dat maakte me een gelukkig mens. Weg bij de UvA ga ik van mijn nieuwe vrijheid gebruikmaken om kunst en kennis van homoleven verder uit de kast te krijgen. Es geht nicht ohne, zou George Mosse zeggen.

//

Toespraak emeritus professor Bram de Swaan tot Gert Hekma, 30 juni 2017*Bij Gert's afscheid van de afdeling Sociologie, UvA, Roeterseiland*

“Gert Hekma? Hij was er niet op uit de homoseksualiteit maatschappelijk aanvaardbaar te maken, laat staan respectabel. Je kunt wel zeggen, integendeel.

Tegenwoordig zijn we allemaal blij en opgelucht dat homoseksuelen beschouwd worden als eerbiedwaardige mensen die hun auto op tijd afbetalen en geen lawaai maken. Maar bij Gert blijft iets van die oude bezorgdheid, die wordt als het ware aangewakkerd. Hij geeft mensen een onveilig gevoel. Dat komt omdat hij toch in die homoseksualiteit een radicaal, een revolutionair element ziet en dat wil hij bewaren. Hij is niet de enige; ik moet denken aan Annemarie Grewel die dat ook had. Hij is tegen de normalisering.

Dat de homoseksuele medemens inmiddels ‘n sociale aanvaarding heeft verworven, komt dus niet in de eerste plaats door de universitaire docent gender studies Dr Gert Hekma, want dat was niet zijn eerste doel. Hooguit heeft hij gebruik gemaakt van de bewegingsruimte die deze groeiende maatschappelijke acceptatie ook aan hem verschaftte. Maar hij heeft toch een groot aandeel gehad in de emancipatie van de homoseksuelen in Nederland, ook een verworvenheid die eigenlijk pas een halve eeuw geleden begonnen is. Dat is echt heel kort geleden. Als een van de oudsten onder u herinner ik me dat toen ik eerstejaars was – toen waren er geen homoseksuelen. Die waren niet zichtbaar. Af en toe kwam je iemand tegen en dan begon je iets te vermoeden. Ja, je kon naar het Leidseplein gaan naar Le Fiacre en het COC, maar aan de Universiteit van Amsterdam kwam zo iets niet voor. Nou, dat is veranderd en Gert heeft daar zijn eigen contrapunctuele aandeel in gehad!

Hij heeft mede aan die emancipatie bijgedragen met zijn vele, nee talloze publicaties over de geschiedenis van homoseksualiteit in Nederland en daarbuiten. Voor een groot deel was dat een geschiedenis van onderdrukking, schandalisering en belastering, een rariteitenkabinet van kwaadaardige en achterbakse draaierij en leugens. Wat hij gedaan heeft door zijn historische werk heeft de tegenstrevers van de homoseksuele emancipatie veel wapens uit handen geslagen door te laten zien dat veel van hun bezwaren berusten op openlijk al historisch achterhaalde vooroordelen die echo's waren uit een andere tijd. Veel argumenten hadden ze toch al niet en hadden ze ook niet nodig omdat ze immers in direct contact stonden met de door het opperwezen verordonneerde aard der dingen.

Het bleef voor Gert niet bij een polemische geschiedschrijving. Hij heeft zich ook geweerd in de actuele maatschappelijke discussie met een groot aantal publicaties en een aantal opvallende optredens. Je kunt, en ik heb erover gearzeld maar doe het toch, Gert karakteriseren als een seksuele enthousiast. Ik ga dat uitleggen, wat dacht je dan. Om te beginnen bedoel ik er helemaal niets persoonlijks mee; “nothing personal”. Het verwijst naar een levenshouding. J.B. Charles heeft eens gezegd in een aanval op de pornografiebestrijders, “waarom heb ik mijn zinnen als ze niet geprikkeld mogen worden?!” Bij Gert zou je als motto bij zijn werk kunnen schrijven, “waartoe heb ik mijn zinnen als ze niet bevredigd mogen worden?”.

Hij beschouwt met andere woorden de seksualiteit niet als iets wat onvermijdelijk is, en dus moet worden toegestaan of worden gereguleerd, of als iets wat in dienst staat van iets anders, zoals mooie gevoelens, in de liefde bijvoorbeeld, of de cohesie van langdurige relaties, het huwelijk inclusief; nee, als ik hem goed begrijp ziet hij het zinsgenot als een waarde op zich, iets wat in zichzelf een hoog goed is. En dat is toch nog steeds radicaal in het tegenwoordige Nederland. Haast intuïtief gaat hij in tegen alle grenzen die aan dat autonome sensualisme worden gesteld. Vaak heb je het gevoel dat hij, nog voordat hij het doordacht heeft, hij er al tegenin gaat. Hij is ertegen. Bovendien leeft hij met de rustige gedachte dat er zoveel inperkers van die sensualiteit in Nederland zijn, dat hij rustig een hoge toon kan aanslaan: dat wordt wel weer gecorrigeerd. Dat is ook zo.

Hij heeft het niet gehouden bij de homoseksualiteit, hij zoekt expres grensgebieden op waar het gevaarlijk lopen is. Ik geef er twee aan. Hij heeft veel geschreven en gesproken over de pederastie en over de algolagnie ofwel sadomasochisme ofwel bdsm. Als we de homoseksualiteit op het eerste gezicht geslaagde emancipatie noemen – nou, de pederastie was het *bijna* gelukt. Er was (in 1978) een uitzending van Edward Brongersma met Koos Postema en *bijna* ...maar niet helemaal. Sindsdien is dat helemaal omgeslagen en leven we in een sfeer van dusdanige angst en verkettering van eigenlijke alle emotionele, erotische relaties tussen een wat ouder iemand en een wat jonger iemand van onder de achttien, zo panisch dat een heel discours (is ontstaan) dat past op de grootste, gemeenste en afschuwelijkste smeerlapperij die wordt vertoond op internet en misschien ook wel gebeurt in werkelijkheid, dat moet ik meteen erkennen. Het is helemaal niet nodig om er tegen te zijn want dat is iedereen al.

Er zijn natuurlijk ook allerlei andere relaties en allerlei andere vormen van verhoudingen tussen mensen, een gigantisch groot gebied van gevoelens tussen mensen met een leeftijdsverschil, van iemand van negentien die met een meisje van vijftien is, en van machtsverschil. Machtsverschil kan

een storende en perverterende invloed hebben op zo'n verhouding. Gert heeft geprobeerd, ook vaak door provocaties die mij terecht lijken, om de discussie daarover open te houden en niet te vervallen in een sfeer van algemene vervolging en bangmakerij. Maar het is een gevaarlijk terrein want er zijn natuurlijk verschrikkelijke relaties en er zijn relaties die iets aardigs en iets leuks, ja moois hebben. Hij heeft daar moed in getoond. Ik denk dat het belangrijk is dat we daarin allerlei nuances en gradaties onderscheiden. Niet alleen leeftijdsverschil maar ook met name het machtsverschil en emotionele afhankelijkheden spelen een enorm rol, alsof ze dat niet ook in andere interacties zouden doen.

Gert heeft zich op nog een tweede terrein begeven, erover geschreven, nagedacht en gesproken, wat hij noemt bdsm, dus sadomasochistische verhoudingen, die kunnen worden gekenmerkt door twee volwassen toestemmende mensen die proberen elkaar te doen geloven dat een van hen zijn toestemming niet geeft. Ook daarin zijn natuurlijk allerlei extreme, afschuwelijke toestanden denkbaar, maar ook weer allerlei leuke, ingewikkelde, onverwachte en onbekende dingen die mensen met elkaar ondernemen. Ik denk dat het belangrijk is dat ook hier Gert vaak met een provocerend optreden de mensen uitlokt, hij gaat niet mee in wat iedereen al meende te weten. Hij probeert de discussie open te houden die op ten duur moet leiden tot nuanceringen. Bepaalde dingen zijn omstreden tot onaanvaardbaar, althans voor mij, en waarschijnlijk ook voor Gert, maar die zal het zo gauw niet zeggen want dat doet een ander al. En er zijn dingen die eigenlijk een heel grappige verrijking zijn van wat er allemaal in de wereld gebeurt.

Ik denk dat Gert een van de heel weinigen is – en ik zeg dat met een blozende kop – die echt gebruik gemaakt heeft van de vrijheid die een academische aanstelling mensen verschaft. Hij had 'm nou, hij had een vast salaris, hij was moeilijk weg te werken, al is dat wel geprobeerd. Als je die maatschappelijke zekerheid en die garanties hebt, dan is het een verdienste om wat we de academische vrijheid noemen ook inderdaad te gebruiken om de maatschappelijke discussie op te schudden en mensen eens af en toe flink schrik aan te jagen. Daarin, in dat ook echt gebruiken van de academische vrijheid, je kunt het ook gewoon moed noemen, kunnen wij allemaal een voorbeeld nemen aan Gert en zullen we hem zeer missen. Wij, wij zijn allemaal brave borsten maar Gert Hekma ...niet!

III

Afscheidswaarden Gert Hekma tot collegaen en studenten sociologie, 30 juni 2017

Bij Gert's afscheid van de afdeling Sociologie, UvA, Roeterseiland

Lieve vrienden, beste collega's,

En dan op 'n dag is het zover. Dan zijn er nog 1300 woorden uit te spreken. Je neemt afscheid na 33 jaar in de sociologie, waarin ik op de kop af een half leven heb doorgebracht. Noem me naïef, maar ik kijk vol emotie en met voldoening terug op een mooie tijd en een aantrekkelijke loopbaan. Dankzij de UvA, ondanks de UvA. Iets om dankbaar voor te zijn. Een hoofdprijs, een Roze Trui, en ik ben wel zo ondankbaar dat ik hem slechts met moeite afsta, ja met ongeloof.

Collega's vragen me wel eens hoe ik het zooo lang heb kunnen uithouden met de universiteit, bij dezelfde afdeling, en zeggen:

- "Het is een schoolvoorbeeld van bureaucratische organisatie en besluitvorming."
- "Het academisch klimaat is er politiek correct - alarmerend correct. De status quo is er behoorlijk steriel."
- Een gastdocent die ik vorig semester in het gebouw ontving, vroeg: "Waar zijn de bedden?!" Ze dacht dat ze een ziekenhuis binnenkwam.
- "Sociologen hebben toch die elkaar mijddende bedrijfs- en vergadercultuur, waarin contact-zonder-contact het wint van contact-met-contact?"

Allemaal waar, ik betwist het niet, maar ik vraag me af hoe zij het al die tijd met mij hebben weten vol te houden!

Want wat heb ik een plezierige loopbaan gehad bij sociologie en de UvA! Ik werd meestal vrij gelaten in mijn onderzoek en onderwijs. Van loopbaanbegeleiding heb ik nooit iets gemerkt. Als ik mijn verplichtingen maar uitvoerde, en dat deed ik met overgave, was ik vrij om te gaan en staan waar ik wilde en om te zeggen wat ik op mijn hart had.

Ik had en heb nog steeds dierbare, geweldige studenten van wie ik sommige in het hart heb gesloten en prettige collega's, in binnen- en buitenland. Sommigen zijn intieme uitverkorenen geworden zoals Mattias Duyves, Stephan Sanders, David Bos, Dorelies Kraakman, Harry Oosterhuis, Marie-Louise Janssen, Laurens Buijs en Robby Davidson in Amsterdam, of Judith Takacs uit Budapest, Alain Giami

in Parijs. Dan denk ik nog niet aan trouwe collega's als Rineke van Daalen, Ruud Stokvis, Bart van Heerikhuizen, Saskia Poldervaart en anderen die ik door AIDS verloor zoals Bram van Stolk, Peter Vlassembler, Jim Holmes, Michel Foucault, Guy Hocquenghem en Frank Arnal. Ik dank hen die mijn loopbaan een impuls hebben gegeven zoals Bram de Swaan, Annemarie Grewel, Mattias en anderen. De vak-secretaresses waren altijd engelen zoals Maartje Unepetty, Maaike Dahler, Muriël Kiesel, José Komen, de dames van de onderwijsbalie. Zij wisten altijd mijn liefde voor vrouwen te kietelen.

En denk aan de velen die met mij boeken schreven, congressen organiseerden en publicaties redigeerden zoals Theo van der Meer, Hugo Röling, Bernard Kruithof, de Jan Willems Duyvendak en Tellegen naast vele anderen. Het was het boekenleven dat ik begeerde en dat steeds exclusiever wordt. Een boek is een bloem en een bloem is een boek. Mijn partner verzucht wel eens dat mijn overspel maar doorgaat. Aan mijn huisbibliotheek is nu zelfs een audiotour van een half uur gewijd. Een kostelijk geschenk. U bent allemaal welkom, één voor één.

Door mijn gebrekkige bestuurlijke interesse is de universiteit meer onderzoek en onderwijs voor mij geweest dan misschien goed was voor homo- en lesbische studies of zoals we nu zeggen seks en genderstudies.

Er waren buitenlandse contacten en uitwisselingen. Ik ruilde met collega's in San Francisco en New York, verbleef een tijd in Parijs ter voorbereiding van een congres en boek over seksuele revoluties. Ik reisde Nederland, Europa en Noord-Amerika af, meer voor lezingen dan voor congressen. Aan de UvA organiseerde ik met anderen in 1983 een conferentie over homosociale en homoseksuele arrangementen. Het staat nu te boek als de eerste internationale homostudieconferentie ter wereld, met dank aan de UvA. Of over masturbatie, *Sexual Cultures in Europe*, locale seksuele politiek. De laatste congressen waar ik aan zat, waren hier in Amsterdam, twee jaar geleden over de grote radikale verlichtingssocioloog Markies de Sade en, twee week geleden, een ontroerende afscheidsconferentie *Perils and Pleasures – Confrontaties met Erotische Afslagen*.

Ik voelde me 33 jaar als een vis in het water, als buurman van Maagdenhuis en UB, in onze wooncommune in de Voetboogstraat, met homoboekhandel in de kelder, en ook in het Oost-Indisch huis en het Spinhuis, gebouwen uit de Gouden Eeuw die het gevoel gaven midden in heden en verleden van de binnenstad te staan, direct bij de Rosse Buurt. Gebouwen die nu voor sociologie en antropologie verloren zijn gegaan.

Er waren controverses waarvan ik het lijdend voorwerp was. Ik vind het bij de wetenschap horen dat je geen blad voor de mond neemt, ook niet als het tegen het zere been is. “Tegenspraak brengt ons verder”, hoor ik socioloog Jan Popken nog zeggen in de jaren 80, of “Tegen jezelf indenken” naar het idee van Michel Foucault. Het hoort bij de wetenschap. Niet: “Waarover wij niet kunnen spreken, daarover moeten wij zwijgen” (Nietzsche), nee: “Spreken moet, want zwijgen past ons niet” (Beckett).

Een formidabele teleurstelling is toch geweest dat over een plaatsbepaling van seks in de sociologie te weinig academisch debat mogelijk was: nauwelijks over de ontwikkeling van seks- en genderstudies, laat staan over sociologische hangijzers als pedofilie, sextoerisme en heteronorm. Daar stuit de sociologie merkwaardig genoeg op haar eigen grenzen en is ze geen haar beter dan politiek en journalistiek. Des te levendiger debatteerden de studenten uit de hele wereld op het puntje van hun stoel over die heikele thema’s in de colleges. Tegenwoordig zoeken ze er via Internet de universiteit gewoon op uit.

De UvA liet keer op keer de kans op een leerstoel homostudies lopen. De socioloog Jan-Karel Gevers, in de jaren negentig voorzitter van het CvB, en een van zijn opvolgers Dymph van der Boom moesten er niet aan denken. Als we brieven schreven naar het Maagdenhuis duurde het lang voor we antwoord kregen. Maar toen we eens voorstelden met Jarti Notohadinegoro de toenmalige pedel om met een UvA-boot mee te doen in de Gay Canal Parade in het Gay Games jaar 1998, kregen we antwoord vóór we de brief zelfs maar verstuurd hadden! Het CvB had er lucht van gekregen en wilde niet: het zou de stadsuniversiteit maar een slechte naam bezorgen. Tijdens de Gay Games kleurde de stad roze van de regenboogvlaggen maar zo niet de UvA. Daar hingen de vlaggen halfstok omdat tot overmaat van ramp de voorzitter was overleden.

Ik verdwijn bij sociologie maar de sociologie niet bij mij. Het blijft spannend om over de seks en seksueel burgerschap te denken. Ik hoop dat er anderen na mij de kans krijgen en seks en seksuele variaties de plaats geven die ze bij sociologie verdienen. “Na mij de zondvloed”, zeg ik mijn inspirator Bram de Swaan na, maar wel liefst een zondvloed van seks- en genderstudies. Het is van belang dat niet overwegend vrouwen genderstudies en thema’s zullen doceren of blijven domineren.

Doorgeslagen feminisering is een brevet van onvermogen. Seks en gender studies zijn in het belang van studenten die met een steeds preutsere, geremder wereld te maken krijgen en professioneel en ook privé wetend dienen te blijven over seks en gender.

Men zegt vaak dat met het pensioen een nieuw leven begint. Ik twijfel er niet aan. Ieder nieuw boek is een nieuwe bloem en ieder oud document een nieuw boek. Op latere leeftijd kunnen onvermoede kwaliteiten boven komen. We zullen zien. En wilt u eens komen kijken en luisteren in mijn boekenerfgoed, bent u van harte welkom,
Een dankbaar mens!

Gert Hekma, 30 juni 2017, afscheid afdeling sociologie.